

Biblia és teológia

A Szentírás mint a teológia lelke

XIII.Leó pápa írta *Providentissimus Deus* kezdetű, 1891-ben kiadott enciklikájában a következő mondatot: „A Szentírás tanulmányozása legyen a teológia lelke.” Szép elv, de XIII.Leó pápa idejében nem valósult meg. Ugyanez a pápa ugyanis azt hangoztatta, hogy a teológiában Aquinói Szent Tamás módszerét és tanítását kell követni. Ennek az útmutatásnak az alapján született meg a 19. századi neoskolasztika, amely a 20. század közepéig uralta a katolikus teológiát. XIII.Leó utódjának, X.Piusnak antimodernista rendelkezései nyomán még inkább eltávolodott a katolikus dogmatika a Szentírástól, mert az akkori római Bibliikus Bizottság által kiadott és a pápa által kötelezőnek mondott, maradi szentírástudományi utasítások negyven éven át megbénították a katolikus szentírástudományt. XV. Benedek *Spiritus Paraclitus* kezdetű, 1920-ban kiadott enciklikája megismételte ugyan XIII.Leó állítását, hogy a Szentírás tanulmányozása legyen a teológia lelke, de ez sem változtatott a helyzeten, mert még érvényben voltak a X.Pius idejében hozott utasítások. A nagy számban megjelenő katolikus dogmatikai tankönyvek stílusa az maradt, hogy tételekre osztották a teológia anyagát, kezdték a tételek kifejtését az egyházi tanítóhivatal valamelyik megnyilatkozásával, és ehhez fűztek „bizonyító szövegrészeket” a Bibliából és az egyházatyák műveiből. Ezek az összefüggésükből kiragadott szövegrészek sem igazi „szentírástanulmánynak”, sem komoly bizonyítékoknak nem számíthattak.

Az akkori dogmatikus tankönyvek egyik szomorú példajaként idézhetném az Eucharisziáról szóló akkori tankönyvet, amelyből annak idején én is tanultam. Ez három részből állt. Az első rész a trentói zsinat alapján tárgyalta Krisztus testének és vérének valós jelenlétét a kenyér és bor színében, szentírási és patrisztikus szövegekkel bizonyította a zsinat e tanítását, majd előadta Aquinói Tamás arisztotelikus magyarázatát az átlényegülésről. A második rész, az elsőtől függetlenül, megállapította, ugyancsak a trentói zsinat alapján, hogy a szentmise áldozat, erre hozott bizonyító szövegeket a Bibliából és az egyházatyák műveiből, és igyekezett a skolasztikus teológusok nyomán megmagyarázni, hogy miben is áll a mise áldozat-jellege. A harmadik rész a szentáldozásról szólt, és azt fejtegette, ugyancsak a trentói zsinat alapján, hogy az eucharisztia vételének, mint szentségnek, milyen kegyelmi gyümölcsei vannak. Nem vette észre e tankönyv szerzője, hogy a trentói zsinat csak azért tárgyalta három különböző ülészakban ezt a három kérdést, mert a skolasztikus teológusok kutatásai nyomán a zsinati atyák fel voltak készülve Krisztus valóságos jelenlétének meghatározására, valamint az eucharisziának, mint szentségnek vétele által adott kegyelmi hatások tárgyalására, de a mise áldozat-jellegére vonatkozólag a skolasztikusok magyarázatai elégtelenek voltak, és ezért időbe telt, amíg a zsinat ki tudta dolgozni az erre vonatkozó dogmatikus határozatot. Pedig az eucharisziáról csak akkor lehet helyes teológiai magyarázatot adni, ha a fenti három kérdést összekapcsoljuk, és a Bibliából kiindulva genetikusán magyarázzuk meg Krisztus e csodálatos ajándékának lényegét.

A helyzet csak a 2. vatikáni zsinatnak *Dei Verbum* kezdetű, az isteni kinyilatkoztatásról szóló dogmatikus konstitúciójával változott meg gyökeresen. Ennek 24. pontja idézi XIII.Leó szavait, és azokat komolyan veszi. A szöveg így szól:

„A teológia Isten írott igéjére, és azzal együtt a szent hagyományra támaszkodik, mint örök alapra. Ebből az igéből meríti rendíthetetlen erejét, és belőle fiatalodik meg állandóan, a hit fényével kutatva a Krisztus misztériumába összefoglalt minden igazságot. A Szentírás Isten igéjét tartalmazza, és, sugalmazott lévén, valóban Isten szava. Ezért a Szentírás tanulmányozása legyen a teológia lelke. Ugyanebből a Szentírás szavából táplálkozik és virágzik az ige szolgálata, vagyis a lelkipásztori prédikáció is, valamint a katekézis és minden keresztény oktatás, amelyben kimagasló helyet foglal el a liturgiában elhangzó homília.” (DV 24)

A teológia műveléséről itt kifejtett elvet a papnevelésről szóló, *Optatum totius* kezdetű határozat váltja készpénzre. Itt a papnövendékek teológiai kiképzéséről a következőket olvassuk:

„Megkülönböztetett gonddal kell bevezetni a növendékeket a szentírásstudományba, melynek az egész teológia lelkének kell lennie.” Értsék meg a növendékek a szentírásból az isteni kinyilatkoztatás legfőbb témáit.

„A dogmatikát úgy kell elrendezni, hogy először magukat a biblikus témákat adják elő, majd mutassák be, hogy a keleti és nyugati egyházatyák mivel járultak hozzá a kinyilatkoztatás egyes igazságainak hűséges áthagyományozásához és kifejtéséhez, s tárják fel a növendékeknek, az Egyház általános történelmével összefüggésben, a további dogmatörténetet, majd az üdvösség misztériumainak a lehetőség szerinti teljes megvilágosítása végett tanítsák meg a növendékeket arra, hogy, Szent Tamást mesternek tekintve, spekulatív módon mélyedjenek el bennük, és lássák meg összefüggéseiket.” (OT 16). Hozzáfűzi a határozat, hogy azt is tanítani kell, hogy miképpen érvényesülnek ezek az igazságok a liturgiában és az egyház életében, miképpen segítik az emberi problémák megoldását, és miképpen lehet ezeket korszerű módon az emberekkel közölni.

Egészen új teológiai módszert tár elénk ez a határozat, amely teljesen elüt akár a skolasztikus Summák, akár a későbbi tankönyvek módszerétől. Én dogmatikatanításomban mindig ezt a módszert követem, mert ezt tartom a legmegfelelőbbnek. A római hatóságok, valószínűleg egyesek kérésére, később úgy nyilatkoztak, hogy az egyházi dogmatikus kijelentésekből kiinduló régi módszert is szabad használni, de nem hiszem, hogy a túlhaladott múlthoz való visszarendeződés a Szentlélek akarata lenne.

A Szentírás és a teológia viszonyára vonatkozó fentebbi zsinati iránymutatást követi és elmélyíti a Nemzetközi Teológia Bizottságnak 1972-ben kiadott, *A hit kifejezésének egysége és a teológiák sokfélesége* című tézissorozata. Ezt a harmincfős bizottságot VI. Pál pápa állította fel, a 2. vatikáni zsinat kívánságát követve. Az említett tézissorozat alapszövegének megfogalmazója az akkor még csak pap, Joseph Ratzinger volt. Idézzünk belőle néhány fontos tételt:

„A hit kifejezésének egysége és sokfélesége, végső soron, Krisztus misztériumán alapszik. E misztérium az egy Főben történő egyetemes összefoglalás és kiengesztelődés misztériuma, és így meghaladja a történelem bármely korszakában történő kifejezések lehetőségeit. Ezért nem fogható kimerítő gondolatrendszerbe.” (1.tétel)

„Az Ószövetség és Újszövetség kettős egysége a keresztény hit alapvető történelmi kifejezése. Ez képezi a hit egységének és sokféleségének konkrét kiindulópontját.” (2.tétel)

„Az igazi és hamis sokféleséget megkülönböztető mérce az egyház hite, mely mértékadó kijelentéseinek szerves egységében nyert kifejezést. Az alapvető mérce a hívő és imádkozó egyház hitvallásával kapcsolatban álló Szentírás.” (7.tétel)

Ezek a tételek igen fontos állításokat tartalmaznak. A kereszténység lényegét a Krisztus esemény képezi, amely mint misztérium, vagyis mint üdvhozó esemény, Isten egész kinyilatkoztatásának és üdvrendjének központja és csúcspontja. Ezért a kereszténység nem könyvvallás, hanem egy élő személyhez kötődik, az Úr Jézus Krisztushoz. Krisztus értelmezi mértékadóan az egész Ószövetségi Szentírást, amelyet magában véve másképpen is lehetne értelmezni. Volt például, Jézus korában, a szaddúceusok értelmezése, a farizeusok értelmezése, a forradalmi párt értelmezése. Jézus élete és tanítása, halála és feltámadása, valamint a Szentlélek küldése ad és igazol egy bizonyos értelmezést, amely a Krisztushívők számára mértékadó.

A „diakronikus és szinkronikus Egyház” hite, vagyis az évszázadokon át ugyanazt a hitet valló keresztény nemzedékek, valamint a most az egész világon elterjedt keresztény hívek közös hite biztosítja a Krisztus misztérium helyes megértését, mert a Szentlélek állandóan

megadja az Egyház hívei összességének a „hitérzékét” (*sensus fidei*), mely csalhatatlanul megőrzi az igazságot.

A hívő Egyházon *belül* keletkeztek az újszövetségi Szentírás könyvei. Az Egyház a Szentlélek által adott ösztönnel ismerte fel és olvasta liturgiájában a kanonikus írásokat. Ezek az írások ma is a katolikus keresztény hit alapvető történelmi kifejezését képezik. Ezeknek az írásoknak lényeges állításait pedig az ókori egyház hitvallásai fogalmazzák meg, amelyek a kifejezésekben némileg eltérnek ugyan egymástól, de lényegükben azonosak. A liturgikus használat miatt ezek a hitvallások gyakran az egyes számú *Credo* (lat.), *Pisteuó* (gör.) szóval kezdődnek, de az ilyenkor megszólaló „én” valójában az egyetemes egyház, melynek közös hitébe (*credimus, pisteuomen*) illeszti bele ki-ki a maga hitét.

Ugyanígy szellemben ír Gerhard Ludwig Müller, *Katolikus dogmatika* című művében. Ez a dogmatika 1994-ben jelent meg, 2004-ben jelent meg hatodik, átdolgozott kiadása, amelynek magyar fordítása 2007-ben látott napvilágot. Nagyon örvendetes, hogy Müller, akit néhány éve nevezett ki a pápa regensburgi püspökké, sokszor helyeslően idézi a 2.vatikáni zsinatot, mert napjainkban különböző tradicionalista katolikus berkekből koncentrikus támadások indultak a zsinat ellen.

Müller helyesen mondja: „A dogmatikus tanítást állandóan vissza kell vezetünk a Szentírásra, amely nem külsődleges kritérium, hanem a teológia lelke.” (61.old.) Helyesen fejezi ki Müller ennek okát, idézve a *Dei Verbum* konstitúció 21.pontját: „A Szentírást a szent hagyománnyal együtt (az Egyház) mindig hite legfőbb szabályának tartotta és tartja, mert (a Szentírás) Isten sugalmazására egyszer s mindenkorra írásba van foglalva, magának Istennek ígéjét változatlanul nyújtja, és a próféták és apostolok szavaiban a Szentlélek hangját szólaltatja meg.”

Feltűnő, hogy ebben a zsinati szövegben, és más hasonló szövegekben is, a Szentírás említéséhez mindig hozzá van fűzve a szent hagyomány megemlézése, de a mondat folytatása a Szentírás kiváltságos szerepét magyarázza tovább. Itt a zsinat szenvedélyes vitái tükröződnek. Arról folyt ugyanis a vita, hogy a Szentírás tartalmilag elégségesen foglalja-e magába a hitletéteményt, vagy szükség van-e azt kiegészítő hagyományra. Erről a kérdéstről folyt a vita a 16. század óta katolikusok és protestánsok között.

A trentói zsinat erre vonatkozólag adott határozata így fogalmaz: „az evangéliumban benne foglalt igazságot tartalmazzák az írott könyvek (vagyis a Szentírás) is, az íratlan hagyományok is.” (DS 1501) E kijelentést a zsinat utáni katolikus teológusok általában úgy értelmezték, hogy az evangéliumban benne foglalt igazságot részben a Szentírás, részben pedig az íratlan hagyományok tartalmazzák. Joseph Geiselman, 20.századi német teológus azonban felhívta a figyelmet arra, hogy a trentói zsinat határozatának szövegtervezetében tényleg az állt, hogy ezt az igazságot részben (*partim*) a Szentírás, részben (*partim*) pedig a hagyományok tartalmazzák, a végső szövegben azonban szándékosan elhagyták a „részben-részben” szavakat, és helyettük az „és” (*et*) szót tették a Szentírás-szó és a hagyomány-szó közé, és ezért a zsinati szöveget úgy is lehet értelmezni, hogy az *egész* evangéliumi igazságot tartalmazza a Szentírás is, és a hagyomány is. Geiselmannek ezt az értelmezését egyesek támadták, mások elfogadták, és ez a vita folytatódott a 2.vatikáni zsinat résztvevői között. Végül a *Dei Verbum* konstitúció olyan fogalmazást fogadott el, amely nyitva hagyja a kaput afelé az értelmezés felé, amely szerint az egész kinyilatkoztatott igazságot tartalmazza a Biblia is, és az apostoli hagyomány is.

A *Dei Verbum* végső szövegébe, VI.Pál pápa kívánságára, beleillesztették azt, hogy „a Szentírás könyveinek kánonját a hagyományból ismerjük” (DV 8), és hogy „az Egyház minden kinyilatkoztatott igazságra vonatkozó bizonyosságot nem csak a Szentírásból meríti.” (DV 9) Ez természetesen igaz, de nem kötelez annak állítására, hogy tartalmilag *csak* az apostoli hagyományban megőrzött hitigazságok is léteznek. A két újkori Mária-dogmára (Szeplőtelen fogantatás, Mennybevitel) vonatkozólag szoktak egyesek a kiegészítő

hagyományra hivatkozni, de ahogyan ez a két hittétel nem szerepel világosan a Bibliában, úgy nem szerepel az apostolok korának hagyományában sem. Viszont olvasható a Bibliában Máriának és Jézusnak szoros kapcsolata, amelyből az Egyház, szentlelki hitérzéke révén lassacskán kiolvasta a fenti két dogmatikus állítást.

Müller, említett könyvében a Geiselmann-féle magyarázatot teszi magáévá, és megállapítja, hogy a 2.vatikáni zsinat szövege „nyitva áll egy olyan értelmezés irányában, mely jobban megfelel a régi egyház szemléletének, amely szerint az Írás és a tradíció, mindkettő a maga módján mindenkor magában foglalja a kinyilatkoztatás egészét.” (69.old.)

Helyesen fejt ki Müller, hogy ez az egész kérdés új megvilágításba kerül, ha az isteni kinyilatkoztatásra vonatkozólag áttérünk a régi *információelméleti* modelltől a 2.vatikáni zsinat által kifejtett *kommunikációelméleti* modellre. Az információelméleti modell szerint az isteni kinyilatkoztatás igaz kijelentések sorozata, amelyeket a tévedhetetlen Isten tekintélye miatt kötelesek vagyunk igazként elfogadni és hinni. Ezzel szemben a kommunikációelméleti modell szerint a kinyilatkoztatás abban áll, hogy „a jóságos és bölcs Isten kinyilatkoztatja önmagát, és tudunkra adja akaratának szent misztériumát, mely szerint az embereknek Jézus Krisztus, a megtestesült Ige által, a Szentlélekben, szabad útjuk van az Atyához, és részesednek az isteni természetben.” (DV 2) A kinyilatkoztatás tehát személyes találkozás, a Szentháromságos Isten önközlése, aki igazság és élet. Isten az ő tettei és szavai által, végül pedig örök Fiának és Igéjének megtestesülése által, *önmagát* tárja fel, és teszi megközelíthetővé. Az ember pedig ezt hittel és szeretettel befogadva, közvetlen kapcsolatba lép Istennel (v.ö.Müller, *id.mű*, 43-44.old). Így nyugodtan mondhatjuk, hogy a Krisztus-eseményt kinyilvánító evangélium hitünk egyetlen forrása, a hagyomány pedig nem a kinyilatkoztatás másik forrása, hanem olyan történelmi folyamat, amelyben az egyház mint a hit kollektív alanya átgondolja a tartalmában neki adott isteni igét. „A tradíció – mennyiségi szempontból – nem ad hozzá semmit az Írás által tanúsított igazsághoz, hanem egyházi-szentségi (szakramentális) közvetítés révén továbbadja azt.” (Müller, *id.mű*, 70.old.)

A Szentírásra vonatkozólag még egy kérdést kell tisztáznunk: honnan tudta az Egyház, honnan tudjuk mi, hogy mely könyvek képezik a szentírást? Tudvalevőleg a Szentírásban sehol sincs felsorolva azoknak a könyveknek a jegyzéke, amelyek a Szentírást alkotják. Az sem valószínűsíthető, hogy Isten valamelyik apostolnak kinyilatkoztatta volna a Biblia könyveinek jegyzékét. A Szentírás könyveinek jegyzéke, az úgynevezett *kánon*, úgy alakult ki, hogy az ókori egyház egyfelől átvette a zsidó néptől az általuk már évszázadok óta Szentírásnak tekintett könyvgyűjteményt (mégpedig annak az i.e. 3. században a zsidók által készített görög fordítása szerint), és amikor fokozatosan megszülettek az evangéliumok és a többi újszövetségi könyv, akkor a keresztények ezeket is kezdték nyilvánosan felolvasni az Egyház eucharisztikus összejövetelein. A Szentlélek megadta a keresztény népnek a csálhatatlan hitérzékét (*sensus fidei*), amelynek segítségével meg tudták különböztetni azokat az írásokat, amelyek megegyeztek az apostoli evangéliumhirdetéssel, és hitelesen beszéltek Jézusról, azoktól az írásoktól, amelyek talán nem voltak hibásak, de nem érték el a hitelességnek teljes fokát. Ezért, amikor a 3. században valaki azt kérdezte a híres teológustól Órigenésztől, hogy miért tekinti az Egyház Szentírásnak Dániel könyvének egyes részeit, holott azok a zsidó rabbik által használt héber Szentírásban nem szerepelnek, Órigenész értelemszerűen a következő helyes választ adta: „Ha meg akarod tudni, hogy mely könyvek és fejezetek tartoznak a Szentíráshoz, ne a rabbikhoz menj, hanem utazzál körbe a keresztény egyházakban, és vegyél részt az istentiszteletükön. Azok a könyvek, amelyeket az istentiszteleten a keresztény Egyház Szentírásként olvas, egész biztosan a Szentíráshoz tartoznak. Minthogy Isten legnagyobb kincsét, Jézus Krisztust az Egyháznak adta, nyilván gondoskodott arról is, hogy azokat az írásokat olvassuk a gyülekezetekben hiteles Szentírásként, amelyeket ő akart.”

Két probléma

Ilyen megközelítés szerint valóban a teológia lelkévé válhat a Biblia. Felmerül azonban két probléma. Az első a Szentírás tanításának megbízhatóságára vonatkozik. A teológia két kérdésre keres választ. Az első az, hogy mit nyilatkoztatott ki nekünk az Isten. A második pedig: miképpen lehet ezt az isteni önkinyilatkoztatást mélyebben megérteni. Az első kérdésnél bizonyosságot keres a teológia. A másodikonál pedig mélyebb megértést. Ha tehát a Szentírásra építjük egész teológiánkat, az első kérdés megválaszolásánál felmerül a probléma: mennyire tévedhetetlen a Szentírás?

Régebben erre a kérdésre egyszerű választ adtak: a Szentírás a Szentlélek sugalmazására írt mű, melynek Isten a szerzője, aki sem nem tévedhet, sem nem csalhat meg. A szentírástudomány fejlődése azonban arra kényszerítette a teológusokat, hogy árnyaltabb választ adjanak erre a kérdésre. Idézzük megint Müller kiváló megfogalmazását: „A konkrét kijelentés valamilyen megértéshorizonthoz tartozik, és a kijelentések igazságigénye is csak egy bizonyos koordináta-rendszeren belül értelmezhető. Az Írás egyes kijelentéseit ezért a szerzőnek arra a hitvallására kell vonatkoztatni, amelyet Isten Jézus Krisztusban adott önkinyilatkoztatásának teljességéről tesz. Ezért a Szentírás mint egész tartalmazza Isten történelmi önközlésének teljes igazságát, és a Szentírás mint egész képezi az egyes helyek betű szerinti értelmének értelmezési horizontját. Minden az ember üdvösségére irányul, amely az Istennel való találkozásban valósul meg. Az Írás csak az egyetlen Misztériumhoz való dinamikus hozzárendeltségében tévedhetetlen. Ez a tévedhetetlenség nem vonatkozik a természettudományos kérdésekre, konkrét történelmi adatokra.” (*id.mű*, 59.old.)

A *Dei Verbum* konstitúció egy rövid mondata mutatja a helyes utat: „Hinnünk kell, hogy amit Isten *a mi üdvösségünk céljából (nostrae salutis causa)* le akart íratni a Szentírásban, azt a Szentírás könyvei biztosan, hűségesen és tévedés nélkül tanítják.” (DV 11) A Szentírásban Isten az üdvösség útját tanítja az embereknek, nem pedig természettudományos vagy profán történelmi adatokat közöl. A természet és a történelem tudományos kutatását Isten az emberek észére bízta. Már Galilei helyesen mondta a nap és a föld forgása körüli akkori vitában: „A Biblia nem azt tanítja, hogy milyen utakon járnak az égtestek, hanem azt, hogy milyen úton juthat az ember az égbe (vagyis a mennybe).”

Különösen hangsúlyozni kell, Müller fenti idézetének megfelelően, azt, hogy a Biblia *mint egész* közvetíti biztonságosan Isten önkinyilatkoztatását az embereknek. A Bibliát olvasva látjuk, hogy a később íródott könyvek újraértelmezik a régebbieket, például az egyiptomi csapások leírásánál a Bölcsesség könyve újraértelmezi a Kivonulás könyvét. Az újszövetségben leírt Jézus esemény pedig újra értelmezi az egész ószövetségi Szentírást. Jézus Istennek egyetlen mértékadó önkinyilatkoztatása. Az ő személyével és tanításával nem egyező istenképről vagy azt kell mondanunk, hogy még tökéletlen, vagy pedig azt, hogy az azt megfogalmazó emberek szíve kemény volt, és ennek a kemény szívnek a kivetítése mutatkozott meg istenképük egyes vonásaiban. Az ugyanis, amit Jézus a Második Törvénykönyvnek a válásról szóló szavairól mondott, tudni illik, hogy a „Mózes megengedte, hogy válóleulet írjunk és elbocsássuk” szavak „keményszívűségtek miatt” íródott így (Mk 10,4-5), nem csak a válás kérdéséről, hanem sok más ószövetségi szövegről is elmondható.

Az Ige emberré lett és nem betűvé. Ezért helyesen mondja a Katolikus Egyház Katekizmusa, hogy „a keresztény hit nem könyvvallás. A kereszténység Isten Igéjének vallása, nem egy írott szónak, hanem a megtestesült és élő Igének vallása.” (108.pont)

El kell ismernünk, hogy a Bibliában, még erkölcsi téren is, sok tökéletlen dolog áll. Ezért a Biblia egyes fejezeteinek olvasása után a liturgiában mondott: „Ez az Isten igéje” kifejezés nem mindig helytálló. Hogy csak néhány példát mondjak: Sirák Fia könyvének állításai a gyerekek verésének hasznosságáról (30,1; Péld 23,13), a rabszolgákkal való kemény bánásmód szükségességéről (33,25-27), vagy Qohelet (a Prédikátor) állítása, hogy ezer nő közül egy igaz nőt sem talált (7,28), meg az, hogy ki tudja, nem ugyanoda megy-e halála után

az ember és a barom lelke (3,21), a pogány lakosok könyörtelen kiirtását elrendelő *herem* parancsok (Józsue 8,21; 10,28-39, 11,6-14), a babiloni csecsemőket sziklához vágó ember dicsérete stb. (Zsolt 137,9) nem mondhatók Isten igéjének.

A kiváló német szentírástudós, Gerhard Lohfinknak a Szentírás sugalmazottságáról szóló tanulmánya segíthet ebben a kérdésben. Lohfink felteszi a kérdést: kit vagy mit is mondhatunk „a Szentlélektől sugalmazottnak”? Régen egyszerű volt a válasz: az egyes könyvek *írójának* az értelmét és akaratát irányította sugalmazásával a Szentlélek, hogy azt írják, amit az Isten akart. A szentírástudomány fejlődése folytán azonban kiderült, hogy a Szentírás számos könyvét nem egy ember írta, hanem számosan dolgoztak rajta, amíg el nem nyerte végső formáját. Ezek közül ki a sugalmazott szerző? Az talán, aki a könyv alapját képező írást alkotta? De a későbbi betoldások néha módosítják az alapírás értelmét! Hát akkor a végső szöveg megfogalmazója a sugalmazott? De ő néha csak jelentéktelen hozzátoldásokat fűzött a műhöz! E nehézségek miatt jobb azt mondani, hogy az egyes *könyvek* sugalmazottak. De ez a válasz sem kielégítő. A Szentírás régebbi könyveit ugyanis, amint mondtuk, átértelmezik a későbbiek, főképpen pedig az egész újszövetségi Szentírás átértelmezi az ószövetségit. A helyes válasz tehát, Lohfink szerint, a következő: a *Szentírás mint egész a sugalmazott mű*. Ennek az egésznek értelmezési kulcsa pedig a Jézus-esemény, mint üdvhozó misztérium.

XVI. Benedek pápa 2008.szeptember 12-én a francia kulturális élet képviselőihez intézett beszédében mondta a következőket: „Isten Szava sohasem kizárólag a szöveg betűjében van jelen. Hogy elérjük, túl kell haladnunk, és az értelmezés folyamatának, amelyet a szövegek összességének belső dinamizmusa vezérel, élő folyamattá kell válnia. Csak együttes egészünk dinamikus egységében alkot a számos könyv egy Könyvet. Isten Szava és Működése a világban csak az emberi szóban és történelemben lesz kinyilatkoztatás.”

A fentiek alapján megérthetjük, hogy nem olyan egyszerű dolog a Szentírást a teológia végső normájának (*norma normans non normata*) mondani, mert a Szentírás egyes részeinél mindig az egészszel való dinamikus kapcsolódást kell megtalálni. Ezért mondják helyesen a teológusok, hogy a Szentírást mindig a csalhatatlan hitérzékkel adományozó Szentlélek által vezetett *Egyház* közösségében kell olvasni és értelmezni. Ilyen értelemben helyesen mondja Müller, hogy „az Egyház kerymatikus és szakramentális cselekvésének alanya a Szentlélekben maga Krisztus, és ezért az egyház tévedhetetlenül hirdeti a kerymát.” (71.old.). Müller helyeslően idézi a 19. századi tübingeni iskola jeles teológusának, Johann Adam Möhlernek szavait: „Az egyház az Úr látható alakja, az ő maradandó, örökké megfiatalodó embersége, az ő örök kinyilatkoztatása.” (67.old.)

Ezzel azonban még mindig nem oldódtak meg problémáink. Möhlernek szavai ugyanis túl egyszerűen azonosítják az Úr Krisztust az Egyházzal. Ez pedig a 2. vatikáni zsinaton sokak által kritizált triumfalizmus megjelenése. Jézus Krisztus tévedhetetlen, de az Egyház csak nagyon korlátolt értelemben az. Amikor az Egyház teljes tekintélyét latba vetve dogmákat definiál, akár zsinatokon, akár véglegesen, kötelezően és egyetemesen hirdetett kerymájában, akkor a Szentlélek megóvjá a tévedéstől. De az Egyház mindennapi életében és tanításában kevés az olyan állítás, amelyről biztosan mondhatjuk, hogy teljesen garantálja a Szentlélek. Ez a második probléma. A 2. vatikáni zsinaton A.G.Meyer, chicagói bíboros érsek felszólalásában azt ajánlotta a zsinat figyelmébe, hogy az egyház hagyományának méltatásánál vegyék figyelembe azt is, hogy történelme során bizony néha feledésbe mentek fontos igazságok, megjelentek helytelen hangsúlyeltolódások, történetek téves intézkedések. Itt is említhetünk néhány példát: VII. Gergelynek hamis dekretálisokon alapuló *Dictatus papae* című irásának papalista túlzásai, IV. Incének a boszorkányüldözést és a kínvallatást helyeslő bullái, több ország számára kiadott középkori szentírásolvasási tilalmak, a kínai rituális szokásoknak XIV. Benedek pápa általi betiltása, a kötelező ünnepnapok burjánzása, a böjti előírások szigora, amely lehetlenné tette, például, az állattenyésztésből élő mongolok

keresztény hitre térését, a X.Pius idején kiadott, nagyrészt téves szentírástudományi rendelkezések, a római hatalomösszpontosítás túlhajtásai stb. semmiképpen sem tekinthetők „az Úr Krisztus megfiatalodó emberségének.”

Meyer bíboros figyelmeztetését, sajnos, a *Dei Verbum* konstitúció 2.fejezetének megfogalmazásánál nem vették figyelembe, és csak az apostoloktól származó hagyomány „kibontakozásáról” beszéltek (DV 8). Pedig a 2.vatikáni zsinatnak az Egyházzól szóló tanítása szerint „Krisztus szent, ártatlan, szeplőtelen, a bűnösöket is magába foglaló Egyház viszont egyszerre szent és mindig megtisztulásra szorul, ezért szüntelenül a bűnbánat és a megújulás útját járja.” (LG 8) *Ecclesia semper reformanda!* Az Egyház állandó reformra szorul. Csak a mennyei Egyházzól mondhatjuk, hogy minden folt és ránc nélküli. Az evilági Egyház állandó reformjának normája, mércéje pedig éppen a Szentírás. Tehát visszakerültünk előző problémánkhoz.

Megoldás

Úgy gondolom, hogy a megoldás a következő. Egyértelműen biztos vonatkozási pont az újszövetségi evangéliumokban és levelekben tükröződő Jézus Krisztus. Jézus örömhíre a jó mennyei Atyáról, aki jó és irgalmas a hálátlanok és bűnösök iránt, és aki nekünk adta Szent Fiát, feltámasztotta a halottak közül és elküldte általa Szentlelkét, hogy bennünket a hitre, szeretetre és reményre indítson: ez az örömhír, ez az evangélium az egész Biblia értelmezésének és az Egyház tanításaiban való eligazodásnak kulcsa. Ahogyan XVI.Benedek pápa mondta, a keresztény hit központja János 1.levelének következő szavaiban található: „Szeretet az Isten, és aki a szeretetben marad, az Istenben marad, és Isten őbenne.” (1Jn 4,16) A keresztény egzisztencia formulája pedig, szintén Benedek pápa szerint, a következő: „Megismertük a szeretetet, amellyel Isten viseltetik irántunk, és hittünk benne.” (uo.) Azt mondhatjuk tehát, hogy a szó legszorosabb és legpregnansabb értelmében az Isten egyszülött Fia, aki értünk emberré lett, meghalt és feltámasztott az Isten élő Szava és Igéje. A Szentírás pedig, mint egész, hiteles tanúságot tesz erről az Igéről.

Befejezésül, Szent Ágoston szavait szeretném idézni, amelyek nagyon vigasztalóak számunkra. Ágoston, értelemszerűen, ezeket mondja: „Az egész Szentírás csak egyetlen egy dolgot tanít. Azt, hogy Isten mennyire *szeret* minket, meg aztán azt is, hogy mi hogyan válaszoljunk erre a szeretetre. Vannak a Szentírásban világos szövegek, és vannak nehezen érthető, titokzatos szövegek. A világos szövegek a szeretet tanítják, a titokzatos szövegek mélyén pedig szintén a szeretet rejtőzik. Ezért a szerető ember magáévá tette az egész Szentírást, annak világos szavait is, titokzatos szavait is.”

Ez, persze, ne arra indítson bennünket, hogy elhanyagoljuk a Szentírás olvasását és értelmének kutatását. Azt azonban nyomatékosan kimondják, hogy végeredményben csak a szeretet számít.

Nemeshegyi Péter S.J.